

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H

7

Julehilsen

fra Vestbirk Højskole

til dens gamle elever

• 1912 •

Trykt i Konrad Jørgensens Bogtrykkeri i Kolding

Statens pædagogiske Studiebureau
København

Julehilsen

fra Vestbirk Højskole

til dens gamle elever

• 1912 •

*Mr. Rosenthal ønskes en
velsiget julefest.*

Grimald Nielsen

Trykt i Konrad Jørgensens Bogtrykkeri i Kolding

Krumstrup mølle, hvor Grønvald Nielsen fødtes.

Minder fra min barndom og ungdom.

Af Grønvald Nielsen.

II.

Da mine forældre og jeg hin solvarme dag i året 1862 nåede vort ny hjem, var den første, som hilste på os, Egebjerg mølles tidligere ejer. Han var ikke ædru og snakkede meget op om, hvorledes man havde mistænkt ham for selv at have afbrændt den tidligere mølle.

Denne Peder Kristensen kunde have været en holden mand. Han havde ikke blot ejet den store Egebjerg mølle og megen jord, men dertil en del rede penge. Ad drikkeriets vej satte han det hele overstyr og måtte krybe ind i et par usselige stuer, ikke langt fra sit tidligere hjem. Om ham og hans hustru sagde da ofte folk, når de gik

forbi: „Ja, de to derinde har kendt bedre dage“. De blev af den slags folk, som en nordamerikansk digter, John Whittier, tænkte på, når han skrev, at nogle af de vemodigste ord, som vor tunge eller vor pen kan bruge, det er disse: „Det kunde have været!“ Meningen hermed er jo den, at menneskers kår ofte forekommer os at kunne have været langt bedre, end de er. Tidt bruges en del af et menneskes levetid til dermed at gøre resten elendig; kraftigt blod i ungdommens år fører et menneske ind i noget, som et værkende legeme fortryder i alderdommens dage; thi der er jo flere mennesker, der har ruineret sig selv, end der nogensinde er bleven ødelagt af andre, og ruinerne af et menneske er den sørgeligste af alle ruiner.

Peder Kristensen bad mine forældre om lov til at blive gående der i sin gamle ejendom som daglejer, og det vilde de ikke nægte ham. Men en aften fyldte han mit barnesind med uhygge. Omegnens gårdmænd havde kørt en del træ hjem til min far fra Skjoldemose skov, og nu blev de opvartet med et glas punsch. Også Peder Kristensen fik et glas; men han tog det med højre hånd og slyngede dets indhold mod stuens yderste krog, idet han med stor styrke sagde: „Nej, Niels Møller, nu drikker jeg aldrig spiritus mere. Hvis nogen af jer ser det, da vil jeg ønske, at jeg må komme til Helvede og brænde til evig tid!“ Der blev så underlig stille i stuen, for alle følte, at han kunde ikke holde sit løfte. Da jeg nogle dage senere så ham fuld påny, begyndte min fantasi at arbejde med Helvede og den evige ild. Jeg var så bange for, at jeg skulde ende i disse forfærdelige kvaler. Ja, af dyrekøbt erfaring ved jeg, hvorledes helvedefrygten kan pine og knuge, og den fik tidt næring. Der havde således

for kort tid siden været et svirelag i Egebjerg by. En af deltagerne, som man kaldte „Skæreløsi“, fordi han, når han begyndte at arbejde, gerne sagde: „Nu skal hun skære los!“, hvilket betyder, at nu skal arbejdet gå med fart, døde natten efter. Der fortaltes, at svirebrødrene havde hældt tobakssovs i halsen på ham og så kørt ham ind i en vognport, hvor man fandt ham død morgenen efter. Folk troede, og de fortalte mig det, at man på jordefærdsdagen hørte kirkeklokken sige: „Ham — tog — Fanden! Ham — tog — Fanden!“ Siden den dag lyttede jeg altid, når der var jordefærd på egnen, til kirkeklokkerne for at høre, hvor vedkommende gik hen. Var det et gudfrygtigt menneske, som døde, kunde man nemlig tydelig høre klokkerne synge: „Ham — tog — Herren!“ eller „Hende — tog — Herren!“ Da således en elskelig lille pige på min alder døde, var det ikke til at tage fejl af, at klokkerne nynnede: „Hende — tog — Herren!“

Gronvald Nielsens hjem på Egebjerg banker.

Det ny hjem var forfærdelig snavset. Mor kørte flere hjulbørfulde snavs ud, før hun fandt flisegulvet. Far klagede over, at der groede for meget græs på møllevejen, hvilket jeg ikke uden mor's hjælp kunde forstå betydningen af. Dog, det varede ikke længe, før der blev hyggeligt i de små stuer og i haven.

Gronwald Nielsens hjem på Egebjerg banker.

Dette hjem, hvortil der hørte 10 td. land agerjord, var mærkelig nok bygget sammen med et hus, hvis ejermand, Christian Jancke, havde 3 à 4 td. land. Man kan på billedet skimte to vinduer af hans stuehus. Denne mand og hans hustru, Stine, blev snart mine gode venner. Han var drejer, og jeg fik tidt lov til at træde drejeladet for ham. Stine havde altid gammel ost, og når jeg havde fået smør på en tyk rundenom hjemme hos mor, så løb jeg over gårdspladsen til Stine for at få gammel ost som pålæg. Jeg var aller gladest, når ormene kunde løfte sig fra

brødet. Manden fik, alt som tiden gik, mere og mere lyst til at arbejde med sin husmandslod; han skabte ligefrem et mønsterbrug. Jeg har aldrig set en jordlod i bedre

Egebjerg mølle.

orden. Den pengepræmie og udmærkelse, som Svendborg amts landøkonomiske selskab ydede ham, var såre vel fortjent. De to rare naboer, hos hvem jeg har oplevet mange frydefulde timer, er nu døde, men datteren, som

den gang tjente på en stor gård, Bejerholm, i Vester-skerninge, hvortil hun en enkelt gang tog mig med, lever. Hendes datter har været min elev her i Vestbirk. Jeg var så glad den dag, hun blev indmeldt; der knyttedes derved ligesom en forbindelse med kære, svundne dage.

Nu skulde jeg have møllen efterset. Alt var større her end på Krumstrup vejr mølle. Svikstillingen sad højere. Der var overalt mere plads. Og hvilken glimrende udsigt til alle sider! Smukkeste over Sydfyn med sine skove, søer, levende hegn, møller og kirker. Der sås Bregninge kirke på Tåsinge, Ærø med sine gule rapsmarker, Skarø Drejø, Avernakø, Lyø. Ja, i klart vejr kunde vi se Lysabild kirkeovre på Als. Og så havet som en yndig ramme om det lune, frugtbare Sydfyn, havet med de mange hvide sejle.

Det varede ikke ret længe, før møllen fik søgning. Herregårdene Skjoldemose og Løjtved lod male hos os; men der måtte også sættes en møllevogn igang; det havde vi været fri for på Krumstrup mølle og derved sparet 10—1200 kroner årlig.

Det er vel nok et udslag af fynboernes rige fantasi, at folk i disse egne bærer så mange øgenavne, eller som man siger i Egebjerg: vedernavne. Der var en baron, en greve, to præster, en pave, en heks, en trold o. s. f. En af vore nærmeste naboer var husmanden Jens Nielsen; hans kone hed Birthe. At hun blev kaldt Birthe Jens' var jo ikke så forunderligt, men manden hed altid Jens Birthe, og deres eneste barn, sønnen Niels, bar hele sit liv igennem på navnet Niels Birthe. Med fars hånd i min gæstede jeg ret snart deres mærkelige bopæl. Både stue- og ladehusets vægge var dannet af utilhugne kampesten og spækket med gråler. Frammersdøren og de små vinduer var malet med en skrigende blå farve. Taget

var rør fra den nærliggende mose, og sorte græstørv gjorde det af for rygningstræer ligesom i Vestjylland. Rundt om haven med de snorlige gange og gamle frugttræer bugtede sig et højt stengærde. En grotte af det samme uforgængelige stof som husets vægge gjorde tjeneste som lysthus; vedbenden slyngede sine hårede stængler op gennem fugerne og bredte mørkegrønne blade ud over de grå kampesten. Stuehusets indre havde et meget gammeldags præg, gulvene var i alle værelser kampestensbrolægning, „stadsstuen“ — eller som man siger spøgende i Egebjergene: „Værsgo-stuen“ — ikke undtagen. I dagligstuen stod sibøtter på hylder oppe under det tilrøgede loft. Med kridt var der tegnet på frammersdøren datoerne, når køerne skulde kælte. Der brugtes nemlig ingen almanak i dette hus; ikke just på grund af ukyndighed i læsning, fader og søn havde gennemlæst biblen i fællesskab og sunget et par af evangelierne til egen melodi, som lavedes med det samme; men manden hadede unyttige udgifter.

Langs vinduerne havde gåsebænken sin plads. Det hændte ikke så sjældent, når man blev bedt om at sidde ned på denne stuens eneste siddeplads, at benene på en mindre behagelig måde blev mindet om de fornærmede indbygges vrede, idet disse rakte hovederne ud af den hjerteformigt udskårne åbning i lugen og nappede. Da denne stue tillige var familiens soveværelse, fandtes der en toetages indklædt seng, hvis laveste parti ægteparret benyttede; det øverste var forbeholdt sønnen. Inden for døren hang et gammeldags bornholmsk uhrværk; hver time åbnede det en lille luge, og en metalfugl kom frem og forkyndte med hæse kuk-kuk, hvormange klokken var. På et gammelt egetræsbord med korsben lå gerne

syv slags brød: hvedebrød, eftermelsbrød, sigtebrød, kryderbrød, søsterkage og to slags rugbrød. Konen havde nemlig opdaget, at manden bedst tålte det grove; derfor sigtede hun rugmelet og bagte af skallerne til ham, medens hun selv nød de finere dele. Når nabokonerne bebrejdede hende, at hun skød sin mand af, svarede hun altid meget ivrigt: „Nej, han kan smøj rejtnok et tåle det fine!“ Når jeg kom i besøg hos hende, blev jeg som oftest opvartet med „klejner“, som hun havde stående i et fad inde under sengen ved siden af „møblet“. Manden var bange for, at ploven skulde gå for dybt ned i jorden. „Der er ikke noget godt at hente der nede“, sagde han. Sønnen kom aldrig i skole, men klarede sig ved de årlige eksaminer; han blev senere elev på Anton Nielsens højskole i Vesterskerlinge, hvor han i førstningen måtte døje en del drillier, men gjorde udmærket fremgang og var sikkert endt som landbrugsminister, hvis døden ikke havde taget ham i en ung alder.

Ti minutters gang fra møllen ligger Bavnehøj, og der var stor festlighed hvert år St. Hans aften. Børn og unge mennesker kom her for at tænde St. Hansblus. Nogle medførte halmknipper, andre gamle tjæretønder. Vi drenge samlede risbrænde fra de nærliggende gærder, og når vi fik en bunke sanket sammen, stak vi ild i den og morede os med at løbe der hen over, så det knitrede og bragede. Hver gang vi sådan „løb igennem“, lød der et rungende hurraråb fra de andre. Så havde vi også travlt med at tælle de blus, der kunde ses. Når blusningen var forbi, blev der leget, for „det haster ikke med at komme hjem denne aften“, sagde de unge, „natten er vor egen, og det er dog kun St. Hans aften en gang om året“.

Snart kom nu de tunge tider for vort folk. Den dag,

da vi i mit hjem fik at vide, at Frederik den Syvende var død, standsede far møllen, tog sejlene af vingerne og satte dem i saks — noget, som ellers kun blev gjort juledag, påskedag og pinsedag. Ved aftensbordet sagde han: „Nu vil det snart bryde løs“. I krigens tid kunde vi i mørke aftener se granatilden i vest, og vi hørte kanonerne dundre. Underlig tavse, med krigens rædsel på nært hold, sad folk og så hen til hinanden. Men én gang rejste mor sig, hendes øjne stod fulde af tårer, hun gik hen og lagde sin hånd på fars skulder og sagde med en mild, men dog myndig stemme: „Med Guds hjælp skal det nok blive godt igen, Niels!“ Aldrig har nogen tale om vort søndrede fædreland gjort dybere indtryk på mig end denne. Jeg synes ofte, især i strenge tider, at jeg kan høre hende gentage den.

Jeg var 8 år gammel, før jeg kom til at gå i skole. Det var i Egebjerg friskole, som mine forældre nogle år i forvejen var med til at rejse. Far havde den gang henvendt sig til en gårdmand for at købe en lille byggeplads, men manden vilde ikke sælge. Da sagde far meget hvast til ham: „Å, hvis det var til en gæstgiver eller købmand, så solgte du nok!“ Fra den dag af lod gårdmanden sit korn male på en anden mølle; men da en årrække var gået, solgte han jordstykket til en købmand. Far gik da til ham og sagde: „Nu, da min spådom er gået i opfyldelse, må du såmænd hellere lade male hos mig igen.“ Og således blev det. Friskolen holdtes i en lille, uanselig, stråtækt bygning med små vinduer og skæve stolper. Der var lavt til loftet, men hvor blev verden stor og vidunderlig, når vi hørte om det dejlige, men tabte Paradis, om jødefolkets store mænd, om Vorherres vandring på jorden, om Frode Fredegod, Thorvald Vidførle, Holger

Danske og alle fædrelandshistoriens levende skikkelser. I mine to første skoleår havde vi sønderjyden Nikolaj Dam til lærer. Hans brystsyge kæreste, Sanne, opholdt sig i den tid hos mine forældre. Hun lærte mor at tilberede to sønderjyske retter: æggemælk og tyske klumper. Jeg kan ikke mindes ret meget om Dam, dog står morgentimerne, hvori han fortalte bibelhistorie for os, i stor glans for mig endnu. Han var en højvoksen, alvorsfuld skikkelse. Så afløstes han af Jørgen Pedersen, som underviste mig i 4 år — i en vis forstand de fire rigeste, som jeg har oplevet. Jeg kan fra disse år kun mindes to sorgmodige dage, det var dage, hvor sneen lå så højt, at moder fandt det uforsvarligt at sende mig i skole. De to dage sad jeg hjemme og græd.

Her i denne simple bygning, omgivet af valnødde-, kastanie- og asketræer, fødtes mine første drømme om fremtiden. Her lærte vi børn at synge og høre i flok og fællesskab. Her mødtes vi dag efter dag med den første betingelse for al opdragelse: at være kredset om en virkelig lærer, et menneske, som ikke med en tamp, en lineal — eller, hvad der er endnu værre: en lærebog i kristendom — men ved sin personlighed holdt os i ærefrygt, lydighed og glæde. Vi elskede ham. Hans tålmod, ordenssans, arbejdsevne og forståelse af barnesindet, først og sidst hans hengivenhed i sit livs store, ansvarsfulde gerning, lå altsammen over os som en jernvilje, der ikke kuede, men opildnede vore sjælelige mulighedsværdier og æggede os til at arbejde. Skolen er nu flyttet ind i en lysere og større bygning.

I et væld af blomster, med en trofast hustru ved siden, som deler hans arbejde blandt børnene i skolestuen, med et ridderkors på brystet som en ydre anerkendelse for

Egehjery friskole.

flere års arbejde som formand for Svendborg amts skytteforening, siger Jørgen Pedersen nu i dette efterår farvel til friskolen. Med tak til Gud kan han se tilbage på et anstrengende, opofrende dagværk. Vi er mange gamle lærlinge, der ønsker de to, som nu flytter ind i deres eget hus på sognefogdens mark, en solrig og dejlig livsaften. Det er ikke nogen overdrivelse, når jeg hævder, at Jørgen Pedersen var en mester i fortællingens kunst. Han lærte mig ret at kunne høre, og han lærte os at læse godt indenad i en bog, bl. a. derved, at han selv var en fortrinlig oplæser. Han gav bogen sin sjæl, og derfor fulgte vi med opmærksomhed ikke blot fortællinger, historiske romaner og islandske sagaer, men også rejsebeskrivelser i „Fra alle lande“, biografier og letfattede naturvidenskabelige skrifter. Vi fik i de fire år, han var min lærer, i regelen sådan en times oplæsning hver skoledag. Ofte tiggede vi ham om at blive ved så længe, at det blev mørkt, og vore forældre måtte ud for at lede

efter os. Hvor var det lykkelige aftener! De står i min-
det med et aldrig falmende rosenskær. Da lukkedes
porten op til bøgernes eventyrland, hvor rige og fattige
kan glæde sig lige meget, hvor det dufter som fra Edens
have, og hvor kundskabstræets frugt ikke er forbudt,
men smager lifligt og virker nærende.

*Friskolelærer Jørgen Pedersen.
Egehjerg.*

*Jørgen Pedersens hustru
Karen.*

Sommetider forekommer han mig størst der, hvor han
med varmt hjerte, myndig røst og fast hånd skred ind
og friede os ud af dårlig slægtsarvs eller tåbelige om-
givelsers fristelser.

Han står for mig som den i barnesindet dybest pløj-
ende lærer, jeg nogensinde mødte paa min vej, og jeg
når aldrig at få ham sagt tak, som det burde siges.

For denne lille friskole så vi børn vore forældre lide
og bringe ofre, og dette fik vist nok stor betydning for
os. Den kostede dem penge, og egnens flertal gjorde nar

ad den; men med deres meningsfæller havde de rige sammenkomster. Der gjaldt intet hensyn til gård eller hus, fin eller grov. De holdt sammen, trods al menneskelig skrøbelighed, om deres store opgave: børnenes fremtid.

Jeg ser endnu så tydelig Rasmus Jepsens kone fra Rødme, Rasmus Hansens kone fra Egebjerg og min moder sidde ved et lille bord hjemme i vort sovekammer, drøftende i timevis emnet: stats-

skole—friskole. Sommetider talte de også om hædersmanden Niels Hansen fra Langhøjs mølle, som på sit dødsleje 1865 talte med pastor Brandt fra Ollerup om, hvordan han bedst skulde anvende sine penge. Præsten rådede ham til at støtte de tre friskoler i Egebjerg, Lunde og Brudager, som hans brødre havde været med til at rejse. Han oprettede så med slægtens glade samtykke et legat på 10—1200 kroner for hver af de tre friskoler.

Niels Hansen, Langhøjs mølle.

Han fik sit hvilested på Kirkeby kirkegård, nær mine forældres grave. Hver gang jeg gæster dette sted, standser jeg også ved hans mindesten og læser indskriften:

„Fra svage legem en barnesjæl smilede,
mod saligheds hjem han i troen iled,
men først blev givet ham skønt at vinde
hos små og store et elsket minde.“

Min bedste kammerat i skoledagene var redaktøren

i Svendborg, Hans Rasmussen Egebjerg, Men førend jeg dvæler ved vort forhold, vil jeg kortelig sige lidt om hans hjem. Faderen, Rasmus Hansen var født i Egebjerg den 20. februar 1820, og han døde i sin fødegård 28. april 1896. Han voksede op i et arbejdsomt og tarveligt hjem i en trang tid; men han forstod bedre end de fleste at lade sig løfte af tidens bedste tanker. Hårdt måtte han arbejde hjemme og på Hvidkilde hovmarker. Fødegården var nemlig fæste under baroniet Lehn. Frihedsbevægelsen greb ham stærkt, men det mærkedes ikke så meget i hans tale; thi han var alle dage en stilfærdig natur, en mand af få ord og med et dybt og ærligt hjerte. Ord og følelser hos ham spirede i det stille og voksede op som trofast handling, pligttopfyldende virksomhed. Hans forældre vilde have lejet en stillingsmand for ham, da treårskrigen kom; men derom vilde han ikke høre tale, han vilde med i kampen for sit land. Som menig ved 5. forstærkningsbataillon deltog han i felttogene 1848—50, var med både i Fredericiaslaget 6. juli 1849 under Rye og i Istedslaget 25. juli 1850. Her blev han hårdt såret i den ene albue og skulder. Han lå længe i smerter på lasarettet. Alle hans kompagnikammerater udpegede ham som den, der virkelig havde fortjent et hæderstegn, og kong Frederik den 7. kom da selv ind på sygestuen og overrakte ham Dannebrogskorset. Han har skreven en fængslende dagbog fra krigsårene: „En menigmands erindringer“. Den er et udmærket bidrag til forståelse af stemninger og tilstande i Danmark i de dage.

Fædrenergården blev købt til selvejendom 1859, og Rasmus Hansen overtog den. Samme år holdt han bryllup med en datter af den for sin dygtighed over hele Fyn kendte Rødmesmed. Hun hed Anne Larsen, var en from,

ejegod og evnerig kvinde. De fik et meget lykkeligt hjem. Gården ombyggedes fuldstændig. Rasmus Hansen strøg og brændte selv alle mursten til gården og teglsten til stuehuset, forarbejdede også selv alle vinduer og døre samt udførte det aller meste snedkerarbejde.

Der var i det hele taget meget lidt i denne gård, som han ikke selv havde været mand for: billedrammer, bogskab og øvrige møbler inde i stuerne; værktøj og maski-

Rasmus Hansens gård i Egebjerg.

ner ude. Han var snedker, sadelmager, drejer og bogbinder. I en stor have, som han fik fredet op om den ny gård, blev der i et hjørne lagt en smedie med støberi. Her gjorde han de nydeligste kaneklokker færdige, ikke at tale om flere snese høvlejern. Altid var han selv foran i det strengeste arbejde, enten det så gjaldt om at grave drænsgrøfter, læsse mergel eller høste den svære rug. Det kunde vel gøre lidt ondt i den stive arm en gang imellem, men viden om vidste man, at der „skulde en

god én til at sætte ham“. Han havde en indgroet ulyst til offentlig fremtræden, men kunde dog ikke altid blive fri, han var således i en årrække sognerådsformand i de to store kommuner: Ollerup og Kirkeby. —

Han troede på og elskede folkefriheden i Danmark. Bjørnsons ord om Ole Gabriel Ueland kan godt passe på Rasmus Hansen:

„Han tænkte fint som nogen
i hele kongens råd.
Hans år er vidner dyre
om, at vi nok skal nå
det jævne folkestyre,
som han i ånden så.“

Nærmest ved selvarbejde var han bleven en af vore bedst oplyste bondemænd. Ikke mange steder så man et så velforsynet bogskab som hos Anne og Rasmus Hansen. Jeg mindes deres fortrolighed f. e. med Bjørnsons skrifter. De vilde, som man kan tænke, gerne give deres børn en god oplysning, og som oprigtige kristne frastødtes de af ramseriet i den offentlige skole, denne åndsmekanik, der har lænkebundet så megen religiøs kraft og virket søvndyssende i stedet for opildnende. De greb friskolebevægelsen med stor varme.

Når man havde den fåmælte Rasmus Hansen på tomandshånd, kunde man godt få ham til at fortælle fængslende træk af det selvoplevede. Det var ved en sådan lejlighed, at jeg en gang spurgte ham: „Hvad var det egentlig, som drev dig til at gå med i kampen for vort land?“ „Ja“, svarede han stilfærdigt, medens et lunt smil spillede om munden, „jeg havde jo læst Ingemanns historiske romaner“. Dette svar dukker tit op i min erindring, og der viser sig da altid et billede af en stræbsom, tarve-

lig og helt igennem ægte personlighed, hvis ærlige hjerte gav genklang af de bedste toner, som lød i Danmark i den tid, da han færdedes iblandt os.

Hustruen, Anne, havde en vistnok sjælden evne til at kunne forme, hvad hun vilde sige til os børn, på en sådan måde, at vi ikke så let kunde glemme det. Ved et af mine første besøg i dette hjem sagde hun til mig: „Ja, du har et par gode forældre, men det skønner du vel sagtens ikke på“, og så stod hun lidt og så smilende på mig. Jeg ser og hører hende endnu, og årene har uddybet for mig den vemodigesandhed, som lå i hendes ord. Ved et andet

Rasmus Hansen og hustru.

besøg kom hun mig særlig venlig i møde og sagde: „Jeg er altid glad, når du kommer her ud for at lege med børnene. De er så gode, naar du er her; her kommer andre, som gør dem vilde og uartige.“ Jeg indkasserede det som en meget stor ros og ønskede tit, at det altid måtte kunne passe. Endnu den dag i dag

beder den kærlige og kloge moder igennem minderne mig om at leve livet sådan, at det kan blive en appel til det gode hos dem, som omgiver mig.

Sønnen, Hans, født 31. maj 1860, blev min barndoms bedste kammerat. Vi arbejdede sammen i skolen, vi søgte sammen om søndagen for at lege så tidt, som vi kunde få vore forældres tilladelse. Jeg kunde blive næsten syg af længsel, når det søndag eftermiddag varede lidt længere end sædvanligt, inden han kom. Vi anlagde en vandmølle ved kildevældet på mine forældres jord, byggede også en vejmølle, som kunde hejse små sække fyldt med grus i vejret. Vi lavede sabler til at fælde tidsler og nælder med. Det legede vi var tyskere, som faldt for vort sværd. Bismarck og grev Moltke var blandt de faldne. Vi opsøgte fuglereder, plukkede vilde jordbær, hindbær og brombær, svømmede i mergelgrave, fangede gedder i tørvemosen, gæstede på lange fodture min slægt i Ryslingeegnen og hans i Lunde og Brudager. Var vinteren streng, sad vi inde og tegnede. Vi lærte at prente de forskellige alfabetter, romersk, gotisk og fraktur, udenad, og vi skrev naturligvis digte og fortællinger i massevis. Vi holdt sammen, når vi syntes, at Jørgen Pedersen var uretfærdig imod os. Således hændte det en dag, at en kammerat, Jeppe, udsatte en præmie på 2 mark (65 øre) til den, der turde vove at åbne døren ind til lærerens værelse og se, om han var derinde, samt 8 øre til den, der turde gå med. Jeg vovede forsøget, og Kristian Pedersen (nu gårdmand i Egense ved Svendborg) gik med mig. Værelset var tomt, Jørgen Pedersen havde forladt det for at spise til middag hos sognefogdens, så vore penge var let tjente og gik derfor let igen. Vi bød en bunke kammerater med over til høkerens, hvor

hele beløbet omsattes i brystsukker og lakrits. Det var livsfølelse, så det forslog noget, at ligge i grøften og sætte disse herligheder inden for vesten. Men ak — efter den søde klø kommer den sure svie. Jeppe, som pengene stammede fra, skulde bruge dem til indkøb for sine forældre, han gav sig nu til at brøle, sagen blev indanket for Jørgen Pedersen, som ikke alene af sin egen pung betalte ham beløbet, men dømte vi andre to til at komme til ham med pengene, så snart det var os muligt. Jeg syntes og synes endnu, at dommen var rasende uretfærdig, og Hans stemte i med, han hjalp mig med at samle ben på markerne, indtil vi fik et lispund, som kunde sælges til Jes Jessen ved apotheket i Svendborg og indbringe den sum, som Jørgen Pedersen havde tilgode. Når vi fortæller den gamle dette nu efter nogle og fyrretyve års forløb, ler han, så tårerne står ham i øjnene.

Vi to kammerater betroede hinanden vore drømme om fremtiden, vore stolte planer og vore tidligt opdagede kærlighedslængsler. Vi skrev meget lange breve til hinanden i ungdommens dage, og de varme bånd bristede aldrig. Vi har tit været uenige, mest om politik, og har dænget hinanden til med mange skarpe ord — især har det ikke skortet fra min side. På Londons gader og i Paris' restauranter har min heftige natur og mine slidte nerver målt ham skæppen fuld. Men vort venskab holdt indtil denne stund. Hans overbevisning er så redelig, og han er en udmærket hjemmets mand som ægtefælle og fader. Han har haft et lykkeligt hjem. Josefine, f. Knudsen, forstår den sjældne kunst at kunne skabe stilfuld hygge under jævne kår og med ikke altfor store årsindtægter. Hun er en førsterangs børneopdrager og omfatter

sit fædrelands fremtid med de varmeste følelser. Hvis ikke Hans og jeg var så hårdt spændt for livets arbejdsvogn, som vi er, så vilde vi dvæle noget oftere i hinandens hjem.

Så må jeg vel også fortælle lidt om stjernen, som lyste

Redaktør H. R. Egebjerg og hustru.

over mine barn-
doms og ungdoms-
år, Hans' søster,
Marie. Hendes ro-
lige, skønne per-
sonlighed møder
mig fra uskyldige
barndomslege, fra
mange ungdoms-
års bedste drømme.
Hun sad helst hos
mig, på min slæde,
når vi om vinteren
rutsede ned ad de
høje bakker; hun
var glad, når jeg
under den fransk-
tyske krig 1870
klippede billeder
ud af „Søndags-
posten“ og for-
ærede hende. Kon-
firmationsdagen,

da jeg rejste mig fra alteret, hvor jeg havde lovet at blive Vorherre tro til det sidste, mødte jeg hendes milde øjne, og jeg følte ligesom noget stort, noget løftende suse gennem sjælen. Det er nu 41 år siden, men det kunde godt være sket igår, så tydelig står det i mit minde.

Senere mødtes vi i aftenskolen og undertiden ved kirken. Hun viste mig aldrig mere opmærksomhed end nogen anden. Men jeg vil ikke sælge min stille, mangeårige drøm for alverdens guld. Den førte mig frelst gennem mange fristelser.

En hjernebetændelse lagde denne ædle kvinde i en tidlig grav. Ofte møder hun mig i drømme, og da jeg jo — som mine lærlinge véd —

er en slags spiritist uden medie, en mand, der elsker Grundtvigs linjer:

„Sammen bo vi i Gudshaven,
skilt kun ved det lille bælt,
til at flyve over graven
vinger låner os vor helt.“

så forundrer det ingen, når jeg siger, at hun ofte er mig meget nær, og at jeg tror, vi hurtig vil finde hinanden i den verden, hvorom vi synger:

„Så frydelig der til evig tid
med venner i lys vi tale.“

I 10 års alderen sendtes jeg af moder første gang til torvet i Svendborg for at sælge smør og æg, og i flere

Marie Rasmussen.

år udførte jeg dette hverv hver anden eller tredje lørdag. Der er en mil at gå, og vejen er usædvanlig smuk, først ad en sti gennem bøgeskoven „Fuglehaven“ — dernæst over Hvidkilde marker og ad en vej langs den med højt stendige og stakit indhegnede dyrehave, hvor firben, snoge og hugorme boltrede sig i varme sommerdage. Den sidste halve mil er landevej. Nu er dette torvedagsliv forsvunden, men den gang var der stor handel, madammerne kom og stak deres, ofte snavsede, tommelfingre ned i smørret for at få lidt på neglen, som de kunde smage. Når jeg fik udsolgt, så havde jeg lov til at anvende 4 skilling — 8 øre — og gik da ind til bager Hansen, hvor man for dette beløb kunde købe en meget stor bakkelse, overstrøet med hvidt sukker. At sidde inde i hans lille butik og fortære sådan en bakkelse, det var en nydelse, som aldrig noget måltid senere har kunnet stå mål med.

En sådan lørdag, efter endt torvetid, skulde politikeren I. A. Hansen holde møde her. Hjemmefra havde jeg tilladelse til at blive og overvære mødet. Der var tre modstandere, som havde forberedt sig på at bekæmpe ham og delt arbejdet imellem sig, en byfoged, en oberst og en præst. Under deres foredrag sad I. A. Hansen hele tiden oppe på tribunen og smilte, som om dette ikke kom ham ved, skønt det forekom mig, at de næsten knuste ham. Han noterede enkelte af deres udtalelser i en lille bog. Da de var færdig, tog han fat, og under forsamlingens bifald trak han dem til vands, én for én. Jeg fulgte hans tale med den største forundring. Da han nogle gange havde brugt udtrykket „hr. pastoren“, råbte præsten op til ham: „Her er vi ikke præster! Vi er alle sammen danske borgere!“ „Nu vel,“ svarede I. A. Han-

sen, „hr. borger Møller mener altså — men jeg vil gøre hr. borgeren opmærksom på —“ og nu varierede han dette borgernavn på den mest irriterende måde, stadig under forsamlingens lattersalver. Præsten kom ud af fatning, opslog sin paraply, skønt det var dejligt, regnfrit vejr, snublede, da han gik ned fra tribunen, løb så ned ad gaden fulgt af en skare drenge, der istemte vilde fryderåb.

Fra den dag af forstod jeg bedre, hvorfor Høgsbros „Dansk Folketidende“ og F. E. Bojsens „Budstikken“ stadig med opmærksomhed læstes i mit hjem, og jeg lyttede mere efter, når far, som den frittalende venstremand han var, drøftede offentlige sager med møllegæsterne, en enkelt gang så kraftigt, at han mistede søgningen fra en af de nærliggende herregårde.

I disse tider holdtes der hvert år i Egeskov, 1½ mil fra mit hjem, et meget stort marked. Det var bleven et mundheld over det ganske Fyn at sige, når man forlod slægt og venner: „Ja, ses vi ikke før, så ses vi da til Egeskøvs marked!“ Man sagde også, at der mødtes alle kæltringer. For os børn var dette marked en udsøgt nydelse; alle de mange smukke heste, brølende køer og brægende får. Ja, der var også gæs, ænder og høns i tusindtal. Der var beværtningstelte, karusseller, troldmænd, klarinetter, lirekasser, linedansere o. s. v. Når sådant et marked var sluttet, begyndte vi børn at tigge vore forældre om tilladelse til at komme med næste gang.

Et år svarede far, at jeg nok måtte komme med, hvis det ikke blev regnvejr, og så bad jeg mange gange Vorherre om, at det dog i det mindste måtte blive smukt vejr, indtil de brune mølleheste blev spændt for, og vi havde kørt den halve vej; thi kom vi først så langt, var

jeg ret sikker på, at far vilde ikke vende om og køre hjem. Jeg blev bønneført. Først da vi kun havde $\frac{1}{4}$ mil til Egeskov, begyndte regnen, der nu strømmede ned som fra åbne sluser den ganske dag. Vi måtte opholde os i den samme af mennesker overfyldte stue hele dagen; men hvor var det dog godt alligevel, at vi kom afsted. To små udflugter fra moders hånd hen til honningkagerne blev der da også anledning til at udføre. — Ved et andet marked i Egeskov, hvor vejret var strålende, solgte far en hest og fik den vist ret godt betalt. Han skulde da give lidkøb, og mor og jeg kom med ind i teltet og fik vort glas med. Det var gammel fransk vin; den smagte mig svært godt, og den gjorde sin virkning. Jeg var overstadig kåd under hjemkørslen, og det morede de andre meget, at jeg vilde tage den føromtalt Kristian Jancke om halsen.

Senere gik glansen af disse markeder, og den ungdom, jeg sluttede mig til, samledes i stedet for ved den årlige fest, som Svendborg amts skytteforening holdt i landsbyen Kværndrup, nær ved Egeskov.

Formanden, Kaptajn Nielsen, udtalte ved den første fest her ønsket om, at folk nu i fremtiden måtte kunne sige til hinanden: „Ses vi ikke før, så ses vi da ved Egeskov skyttefest!“

Det var ved samme lejlighed, at gamle Albrecht fra Lombjerg kravlede op på talerstolen og holdt et lille foredrag, som slog stærkt an blandt os børn. Han stod med sin store „12 kanders hat“ i hånden, og så råbte han: „Kongen er født 1818. Det er gamle Albrecht også. Kongen er gift. Det er Albrecht også. Kongen har flere børn. Det har Albrecht også. Men gamle Albrecht har et i vente. Det har Kongen pinedød ikke!“ Længere

kom han ikke, for nu trak man ham ned fra tribunen. Vi drenge fulgte ham under hurraråb hen til Kværndrup kro. —

I umindelige tider havde sognepræsten været selvskreven som formand i sognerådet; men nu var den gode pastor Jens Sofus Brandt i Ollerup bleven træet og fik far til at indtage sin plads. Derved kom jeg en og anden gang til Ollerup præstegård, skønt jeg havde, så stærkt som nogen, bondebarnets rædsel for at komme ind i stuerne til „de fornemme“. Fruen kom med en kurv æbler og bød mig et; undselig tog jeg et af de allermindste. „Vær nu bare ærlig“, sagde hun, „du vil såmænd helst have et af de største“, og nu tog hun et sådant og gav mig i hånden. Jeg syntes, hun var storartet, og hendes beskyldning for undselighed gik jeg så hjem på Egebjerg banker og gennemtænkte nærmere. Med sønnerne Aleksander og Morten Brandt samt børnene fra Bejerholm deltog jeg i adskillige lege i den store, dejlige præstegårdshave.

På denne tid begyndte forsamlingerne i Egebjerg. Pastor Brandt og andre ordførere kom til mit hjem, til Rasmus Hansens, Knud Jensens, Sognefogdens o. fl. hjem for at holde foredrag. Vore stuer var gerne ved sådanne lejligheder tæt pakkede, indgangspenge betaltes ikke, talerne fik ingen rejsegodtgørelse, men de samlede en trofast kreds omkring sig til disse kristelige eller folkelige foredrag. Der var en fællesskabets glæde udbredt over disse „forsamlinger“, som det er velgørende at mindes. En aften vilde pastor Brandt ved en forsamling fortælle nordiske myter, og vi sang da efter hans tale „Land, som har adlydt fædrenes love“, hvori der jo står om Thor, at han „elsker det folk, som er asernes æt“. En gam-

mel kone med kraftig røst sang på sin måde: „han elsker det folk, som har asierne ædt!“ hvilket morede mange, ikke mindst pastor Brandt; han sagde til mor, da mødets deltagere var gået: „Ja, jeg ved såmænd ikke, om de spiste agurker, de gamle karle, men jeg tvivler om det!“

Fader havde mange bryderier med sognets sager, og — ligesom sin søn — han tog sig ikke altid iagt for de små ærgerrigheder, som har velgerninger at hævne. Jeg mindes, hvorledes han en søndag formiddag, siddende ved sit arbejdsbord, havde tårer i øjnene. Mor kom da til og vilde vide, hvad han fejlede. Ja, det var jo beskyldningen mod ham, at han af egennyttige grunde og af hensyn til møllevognen vilde have sognets forsømte vejvæsen i orden. Mor sagde da: „Er det da værd at bryde sig om, når du gør, hvad der er ret!“ Disse ord hjalp ham over den tunge stemning.

Der var i mors og fars samliv et mørkt punkt at komme over — det er der måske i alle ægteskaber — men de stred redelig. De græd sammen, de bad sammen, og hvad der undrede mig mest, somme tider kunde de spænde hestene for vognen søndag morgen og køre to mil hen til en familje, der ligesom de selv var bleven kristelig vakt ved Vilhelm Birkedals forkyndelse, og med disse mennesker kunde de da sidde og samtale i flere timer, hvilket havde til følge, at de kom glade, trøstede og foryngede tilbage til hjemmet henad aften.

De tog mig med til Ryslinge den 8. august 1866, da Nasarethkirken blev indviet. Laden på Boltinggård, som hidtil havde været brugt til gudstjeneste, skulde nu sættes til med korn, så det var i rette tid, at menighedens samlingsplads var bleven færdig. Folk strømmede til fra alle kanter, trods dårligt vejr med hvasse byger og få solglimt

ind imellem. Ruderne blev knust i de 8 vinduer, for at skarerne udenfor kunde høre. Så lød salmen: „Foragter ej de ringe dage“ som en mægtig brusen gennem kirken. Jeg har aldrig senere, ikke engang i Vartow, hørt mage til salmesang. Den har tonet i min sjæls mindehaller mange gange nu i 46 år. Billedet af dagen står så levende. Hvor kunde disse mennesker dog høre. Hvilken forunderlig stilhed. Hvilken levende glæde i ansigterne. Vilhelm Birkedal hilste på far og mig. Jeg vidste, at han havde døbt mig, og ofte havde jeg set ham vandre forbi mit barndomshjem; da gik han gerne, som havde han fået øje på noget mærkeligt langt borte i det fjerne.

Jeg lovede mig selv, at her vilde jeg altid gå i kirke. Dette løfte blev ikke holdt bogstavelig; men jeg kom dog i mange år meget ofte i Ryslinge valgmenighedskirke. Jeg så folk strømme til fra alle sider. Jeg hørte Birkedals gribende fremsigelse af verset:

„Hver gang en ærlig sjæl på jord
vil sine hænder folde
i Jesu navn, men bønnens ord
vil dø på læber kolde,
forbarm Dig over støvets kår,
vis Du på alt kan bøde
og hvisk til os dit Fadervor,
så vore tunger gløde.“

Jeg hørte hans billedrige forkyndelse, hans varme vidnesbyrd. Det var også igennem disse prædikener, at jeg første gang hørte om H. C. Andersen og Øhlenschläger og fik lyst til at læse deres digterværker.

Med kirkekampen i Ryslinge var den tid forbi, som min farfar, Peder Pedersen i Lørup, Birkedals ven og ivrige tilhænger, spøgefuldt karakteriserede ved at sige,

at alle mennesker i Ryslinge sogn mente det samme, for de mente i virkeligheden ingen verdens ting. Nu begyndte de at mene noget. Der gik en bragende kampbølge gennem mange familjer, som jeg ofte i taknemlighed mindes, når nogen istemmer Hostrups:

„Lad det bryde, lad det gære,
stem ej strømmen, tål dens brag,
den skal bære
grøde til en sommerdag.“

Den 5. juni 1867 kom jeg med til grundlovsfesten i Holstenshus dyrehave. Hovedtaleren den dag, en senere ret bekendt præst, sammenlignede junigrundloven med et træ i haven, der var bestemt til under en kyndig gartners hånd at vokse op, så det kunde komme til at brede sine skyggende grene ud over landet, og „det vidste vi jo nok, at et sådant træ måtte beskæres i tide og befries fra alle vilde skud, derfor havde gartneren indfunden sig med sav og kniv og fjernet alt det uheldige fra træet.“ Da hørtes dundrende mishagsråb fra den store forsamling af fynske bønder, og far råbte med af sine lungers fulde kraft.

Da foredragene var holdt, vandrede vi rundt i den store smukke have og kom da også ind i en grotte, hvor en billedstøtte var opstillet i baggrunden. Da jeg så den, blev jeg ganske forfærdet og ilte ud igen på havens gange. Jeg havde nemlig den foregående nat drømt, at et menneske forfulgte mig hjemme på bankerne, helt ind i vor have, men det lykkedes mig at komme op i et åbentstående sovekammervindue, hvor jeg holdt i vinduesstolpen og sparkede så voldsomt ud efter forfølgeren, så han ikke kunde komme ind, og på dette tidspunkt i kampen vågnede jeg; men jeg kunde blive ved at se forfølgerens

skikkelse, og hvor mærkeligt — her nede i grotten stod han for mig, i de mindste enkeltheder svarende til min sjæls tydelige billede! Da jeg fortalte mine forældre det, sagde far: „Ja, der er så meget her i verden, som ingen kan forklare.“

Far døde kort tid efter. Han faldt ned ude i laden en dag, da jeg hjalp ham med at få fat i noget langhalm. Faldet var hverken dybt eller hårdt, men han døde alligevel 14 dage derefter. Han havde i nogen tid anet, at døden vilde komme. Møllen forpagtede han ud til Lars Simonsen fra Fåborg, thi han troede, at den vilde blive for vanskelig for mor at drive, når hun skulde sidde enke. En ondsindet hest solgte han af samme grund.

Mens far lå syg, havde vi læger både fra Svendborg og København, og præsterne Brandt fra Ollerup og Birkedal fra Ryslinge opholdt sig længe hos os hjemme i denne strenge tid. Det var to mænd, som ikke spildte deres tid med snak om vejr og vind og torvepriser; men de havde så vist ikke travlt, når der kaldtes på dem under alvorlige livsforhold. Der var et stort følge på jordefærdsdagen; bedstefar kom også, og jeg tænkte, at det var da underligt, at han skulde overleve sin søn.

Mor giftede sig igen 2—3 år senere. Det var med Lars Johansen fra Lørup hede, som hun kendte fra barndommens og ungdommens dage. Hvis han har lovet hende og sig selv at være god ved sin stedsøn, så kan ingen mand bedre holde et givet løfte, end han gjorde det. Han var mig en god stedfar.

Pastor Brandt i Ollerup konfirmerede mig. To gange om ugen, et år igennem, gik vi til forberedelse hos ham. Der er $\frac{1}{2}$ mil fra mit hjem til præstegården, men nede på Ollerup skovmark gik jeg hver gang ind hos Hans

Markvardsen og fik sønnen, Rasmus, med. En morgen, da jeg kom inden for døren, sad konen på en stol og hulkede. „Hvad er der dog i vejen, Karen Margrethe?“ spurgte jeg. „Aa“, svarede hun, „jeg er sikker på, at vor datter ovre i San Francisco er død i nat. Hvor er det dog tungt.“ „Ja, men det kan du da ikke vide.“ „Jo, det er sådan“, svarede hun vemodigt. Fem uger senere kom der et brev, som fortalte, at datteren netop døde den nat, som moderen havde nævnt.

Den første dag forskrækkede Brandt mig. Da han havde indskrevet mit navn, spurgte han nemlig om, hvilken dato jeg var født, og jeg svarede, at det vidste jeg ikke! Lillejuleaften havde nemlig ingen dato hjemme. „Nå — men hvad hedder så din mor?“ fortsatte han. Heller ikke dette vidste jeg! hende kaldte jeg jo altid mor, og først lidt efter gik det op for mig, at andre mennesker sagde Christiane. Med et fint smil og en stemme, han forsøgte at gøre skarp, udbrød han: „Du kan vist ikke blive konfirmeret, når du hverken ved, hvad dag du er født eller kender din mors navn!“

Nogle dage senere besøgte han Egebjerg friskole og vilde straks i lag med mig. „Kan du noget Danmarks-historie?“ begyndte han. „Ja, lidt kan jeg nok.“ „Vil du fortælle mig om Frode Fredegod?“ nu tog jeg fat; det var et kært emne, som jeg kendte ud og ind. Han lyttede efter og sagde, da jeg standsede: „Jeg kommer sandelig til at konfirmere dig alligevel, din møllertamp!“

Vi lærte intet udenad hos Brandt. Hver dag nævnte han en salme, som han bad os om at lære så godt, at vi kunde synges den uden bog, og vi konfirmander betragtede det som en æressag altid at kunne sin salme. Så var han en stor mester til at fortælle bibelhistorie, men

sommetider førte han os ind i sidegader, hvor vi umuligt kunde forstå ham. Da således Pio og Geleff kom frem i det offentlige liv, fik vi en forelæsning om „Internationale“, som vi ikke begreb andet af, end at det var noget, som præsten var meget bange for.

Han kunde også til tider såre os. Således indflettede han engang en bemærkning om, at bønderbørns ansigter var så træede og stive, så man ikke kunde se, hvad de følte og tænkte; det kunde man derimod, hvis børnene kom fra de dannede klasser. Han påstod også, at bønderne havde ingen natursans, de kunde slet ikke fryde sig over naturens skønheder. Der var et og andet i bondelivet, som han aldrig lærte at forstå, men han var en betydelig personlighed, en redelig kraft, kemisk ren for alle blødsødne følelser, men med et stort og varmt hjerte for det himmelske og jordiske fædreland, i hvis tjeneste han gav sit liv hen. Hans skikkelse står med usædvanlig klare omrids i min erindring. Sidste gang jeg hilste på ham i den kære, gamle Ollerup præstegård, var han fuldstændig blind; men i hans tale lå endnu det brede danske lune som en yndig ramme om livets alvorstræk. „Kan du ryge cigarer?“ spurgte han, da vi fra den store have var kommen ind i dagligstuen. „Jo, det kan jeg nok.“ „Ja, det bør en ung mand altid kunne. Har du tændstikker?“ Også herpå svarede jeg ja. „Og du har vel en kniv i lommen?“ „Nej, ikke for tiden.“ „Ja, se det er jo en mangel ved din opdragelse.“ Så gled han ind i en betragtning over, hvor kraftig Gladstone i England kunde tale på sine gamle dage. „Jeg kan jo ikke stå mig for ham.“ Vi talte meget om svundne tider. Der lå, syntes jeg, en himmelsk glans over de ædle træk. Da jeg skulde gå, rejste han sig og lagde sin hånd på min skulder. Hans

gamle øjne stod fulde af tårer. „Ja“, sagde han, „i min alder kommer man sommetider til at tænke, når en ven går ud af stuen, at her på jorden ses vi måske ikke mere. Sådanne tanker har jeg også nu, da du skal gå.“

Så lyste han Herrens velsignelse over mig og gjorde denne korte stund til en af de rigeste i mit liv.

Glædelig Jul!

Der er hvert år, når Julen nærmer sig, to veje ad hvilke mine bedste tanker færdes. Den ene går tilbage. Mange af mine rigeste minder er knyttet til Julens højtid. Sindet bliver varmt og blødt, når jeg levende erindrer de mennesker, som var med til at kalde juleglæden frem hos mig. Nogle af dem lever endnu. Mange er gået om bag dødens tæppe. Den anden vej fører tankerne ud ad til de mennesker, som en tid af deres liv havde hjemme her, vore lærlinge, og de samler sig tilsidst i et levende ønske om, at Julen må bringe eder glæde, at den må finde eder i lyse eller trange kår, sunde eller syge, hjemme i Danmark eller i fjerne lande, og ånde barnefred ind i eders sjæle. Ja, Gud give eder alle en velsignet julefest.

Eders hengivne

Grønvald Nielsen.

Historisk Oplysning.

FOR dem, der kun ser det nærværende, bliver Livet let smaat og tomt og forvirrende ved sin Mangfoldighed; for dem, som mindes det store, der har levet, de store Tanker og de store Idrætter, faar ogsaa det nærværende en større Fylde, og der lægger sig en Glans over Tilværelsen, som det dybere Sind higer efter og ikke vil miste.“

Disse Ord af vor udmærkede Historiker A. D. Jørgensen har jeg af og til tænkt paa, naar nogen har villet underkende den historiske Oplysnings Værd; de var ligesom et Slags Holdepunkt at arbejde ud fra igen til en fornyet Prøvelse af Historiens Værd i Undervisning og Opdragelse. Det er jo næsten bleven moderne at lade haant om Historien og den historiske Oplysning. Det møder én saavel i Tale som Skrift fra baade oplyste og mindre oplyste. Mange mener, at Historiefortælling og historiske Foredrag i Barne- og Ungdomsskolen er et stort Spild af Tid, som med Udbytte kunde anvendes paa andre Felter; historiske Foredrag er ikke videre efterspurgt i Foredragsforeningerne, og historisk Læsning forlanges ikke meget i Læseforeninger og Biblioteker. Naar Talen er om Højskolen, saa lyder det altid, at de historiske Foredrag skal indskrænkes, fordi de ikke gør Nytte

i Forhold til den Tid, de tager, og saa skal der noget mere Naturvidenskab og Samfundslære ind i Undervisningen; det er reelle Ting, der mere passer til vor Tid, hvor Livsbehovene er andre, end de har været før. Skal Historien have Plads i Skolen, da maa det være den nyere Historie, den, der ligger saa nær som muligt op til vor egen Tid — de svundne Tider med alt deres har ingen Betydning; man kan ikke forstaa dem, og de har intet reelt at bringe vor Slægt, de kan maaske bringe national Stemning, men den ny Tid kan ikke bygges paa Stemninger. Hvert Slægtled kræver sit eget Aandsliv; der skal en Fornyelse til, og saa gælder det om at faa Bogen op og Munden i; alt, alt for længe har man levet paa Frasen om „det levende Ord“.

Ja vel, Kravet om noget reelt i Undervisningen maa nødvendigvis imødekommes. Det er meningsløst at spille sin Tid med noget, som intet Udbytte giver. Praktisk Dygtighed er en Vinding for alle; derfor har Færdigheden i rent praktiske Fag stor Plads i Skolerne. Naturvidenskaben har adskilligt at lære Menneskene, baade nyttigt og opløftende; social og politisk Oplysning er i høj Grad paa sin Plads i vor Tid og i alle Forhold, Samfundslæren er et saare vigtigt Fag. Selvarbejdet har sin store Betydning for den virkelig personlige Dannelse, og det er indlysende, at Bøger er en vældig Løftestang for aandeligt Liv, og at Læsning derfor har stor Værd, hvis man læser noget godt. Derfor har vi ogsaa ofte sunget med Grundtvig:

„Ord i Mund og Skrift i Bog
skal vor Ungdom lære
ret at bruge Kraft og Sprog,
Livet til Guds Ære;

da vor Manddom, klog og stærk,
 svare skal til Navnet,
 krone Skolens Ungdomsværk,
 vise, det har gavnet.“

Han, der har peget som ingen andre paa det levende Ords Betydning, forstod ogsaa for Alvor Bøgernes Betydning i den folkelige Dannelse og Dygtiggørelses Tjeneste, og det har de fleste af hans Disciple ogsaa forstaaet; men alt dette vel overvejet og indrømmet, skal det her betones, at den historiske Oplysning kan ikke undværes og ikke erstattes af noget andet, og man fristes til at spørge, hvorledes nogen kan synes, at Historien ikke er noget reelt med Ærinde til hver eneste iblandt os. Hvad er mere virkelig end Historien, Menneskeslægtens Levnedsløb, og hvad taler saa magtfuldt et Sprog og fører saa myndig en Tale som netop den!

Højskolernes nys afdøde Tilsynsmand, Ludvig Feilberg, har skrevet et Sted: „Aldrig bliver sikkert noget saa virksomt et Folkedannelsesmiddel som Historien; det er det mest uddannende af alle Fag; men Historien skal fortælles rigtig — ikke Aarstal og Fredsslutninger.“

Han har forstaaet, at hvis man kan faa fat i Historiens Traad, vil man se et mægtigt Ligeløb af levende Kraft. Der har været kæmpet og kostet, arbejdet og gennemgaaet mange Ting. Den viser en Naturudvikling, som er værd at følge, Historien er en Slags Naturvidenskab, egentlig dens allerfineste Gren. Hvad der er udført gennem Tiderne i Lidelse og Lykke, ved Arbejde og Tænkning sidder i den enkelte; Historien er fuld af Minder, og kan jeg blive rigtig stille i Sindet, kan jeg „høre Fortidsklokker ringe i det fjerne“.

Grundtvig saa i Menneskeslægtens Historie Kilden til

al sand Vidskab, og det er meget muligt, han helt har Ret i det.

Vil vi se Nutidsmennesket blive til det, han er, i de Omgivelser, hvor han færdes, for derudfra at forstaa lidt af os selv, da maa vi vende os til Historien og dens Vidnesbyrd. Ingen anden Skabning kan fængsle os i den Grad som Mennesket. Naturens Uendelighed og Herlighed kan aldrig saaledes fylde vort Sind som Menneskelivets Mangfoldighed. Mennesket er noget for sig blandt alle de andre levende Væsener; Dyrene er altid sig selv lig, altid ens, de samme Drifter, de samme Livsbehov, og derudover kommer de ikke. Mennesket vil altid videre, det drives af en indre Kraft til at omforme det givne i Overensstemmelse med sit eget Livsbehov; Mennesket vil udfolde sig selv, gøre sig gældende, virke paa Omgivelserne for at virkeliggøre sit eget Væsens Muligheder og Krav.

„Mennesket er ingen Abekat, bestemt til først at efterabe de andre Dyr og siden sig selv til Verdens Ende; men han er en mageløs, underfuld Skabning, i hvem guddommelige Kræfter skal kundgøre, udvikle og klare sig gennem tusinde Slægter som et guddommeligt Eksperiment, der viser, hvordan Aand og Støv kan gennemtrænge hinanden og forklares i en fælles guddommelig Bevidsthed.“ (Grundtvig.)

Historien viser os da, hvorledes Mennesket er bleven drevet frem af indre Kræfter, saa det har omformet Verden overensstemmende med sine Livsbehov, der er voksende og foranderlige. Det kan forfølges fra den mest primitive Forbedring af de materielle Kaar til de højeste Bestræbelser paa Aandslivets Omraader, og det er nok værd at se den Udvikling fra de kummerlige Livskaar,

hvorunder Mennesket engang var stillet: ene i Skoven, omgivet af en fjendtlig Natur, som det ængstedes for og slet ikke kunde beherske, med faa Livsfornødenheder og raa Livsvaner, tilfældig Føde, simple Klæder — den blodige Hud af det nylig fældede Dyr maaske — se Udviklingen fra disse Forhold til Nutidens stærkt sammensatte, organiserede Samfund med Kendskab til og Herredømme over vældige Naturkræfter, med Menneskelivets rige Mangfoldighed paa saavel materielle som aandelige Omraader. Den vilde, Barbaren, bliver til et civiliseret Menneske, Haanden, Hjernen, Hjertet faar Kultur, bliver forfinet; de menneskelige Livsvilkaar forbedres, og Mennesket selv forædles.

Det er lærerigt at se det aandelige Liv udvikles, se Ideerne dukke op, vokse og afklares, maaske sygne hen og tilsyneladende dø, men saa igen dukkende op under andre Former; thi en stor Idé dør aldrig; har den virkelige Livskraft, saa er den en Realitet, der nok skal gøre sig gældende igen paa rette Tid og Sted.

Vandrer vi Vejen med, opdager vi efterhaanden Fremskridtets drivende Kraft, Lovene for Civilisationens Fremgang. Det er en uhistorisk saa vel som uvidenskabelig Tankegang, der peger paa Kampen for Tilværelsen som Fremskridtets Idé; Civilisation er Samarbejde, Fremgang bliver mulig ved Sammenslutning i Lighed; Fordringen om Ligeret for den enkelte og Lov til uhindret og frit at udfolde alle sine Kræfter og hele sit Væsens Muligheder stiger fra selve Menneskesjælens dybeste Grund. Hvor man har lukket Øjnene for det, og hvor derfor Tvang, Regulering og Standsvæsen har hersket, der er Civilisationen gaaet i Staa for efterhaanden helt at forstene. Nogle vil maaske sige, det er lidet lysteligt at følge Menne-

skets Levnedsløb op til nyere Tid. Det hele, vi faar at se, er, at det gennem Udviklingen er gaaet tilbage. Guldalderen ligger tilbage i svundne Tider; da var der Kraft i Livet, Ord var Handling, Sproget Poesi.

„Ved Lejre græsser nu Faar paa Vold,
hvor fordum Kæmperne drukke.“

Det er saa sørgeligt, at det store og herlige er forbigangent; derfor maa man elske og føle sig tiltrukket af de gamle Tider; men, som den tyske Digter Novalis siger:

„Det er en ensom sorgfuld Id
at elske hedt den svundne Tid.“

Ja, det er en gammel Misforstaaelse, som man har kunnet finde til enhver Tid. Det er en gammel Lære, at Kulturen demoraliserer; men den er grundfalsk. „Det er Fordummelsen, Fattigdommen, Styghed over Livskaarene, som forretter den Gerning.“ (Henrik Ibsen.) Livsprincipet forlanger Fremgang, det ligger i Væksten, i Udviklingen, at det maa gaa fremad. Derfor arbejdes der — stundom uegennyttigt og med store Ofre — for at løfte frem og op de Folkelag og Racer, der hidtil har været holdt nede. Alt det Arbejde, alle de Ofre kan umulig i sig selv gøre Menneskene Fortræd, bringe Last og Nød.

Naar Velsignelsen er udebleven, saa er Aarsagen her til de svære Samfundssygdomme, som ogsaa ældre Tider har kendt til. Og de kan føres tilbage til socialt Snyltevæsen; Overkulturen, der er sygelig, har sit Sæde fra gammel Tid i de begunstigede, de privilegerede Klasser, hvor Luksus og Livsnydelser stiger til Overmaal. Rigdommens og Magtens ulige Fordeling, den økonomiske Ulighed var for en stor Del Aarsagen fordum som nu

til den Demoralisation, som man har givet Kulturen Skyld for. Det var Menneskene selv, som havde krænket Guds Grundlov for Samfundsliv, og det hævner sig naturligvis.

Den historiske Udvikling bliver derfor et Stykke Anskuelsesundervisning for os.

„Advar os for Udslettelsens Døm
og vis os, hvorfra vor Frelse kôm“.

Naar Udviklingen — for Menneskenes Synders Skyld — er kommen ind paa en gal Retning, naar den store Strøm har fundet et fejlt Leje, rejser sig de store Modbevægelser, som næsten er noget af det mest interessante, der møder den historiske Læser. Det er Folkenes inderste uvilkaarlige Livsdrift, der rejser sig mod Visnen og Tilbagegang og begynder det frelsende Tilbagetog. Munkevæsenet i Middelalderen er en saadan mægtig Modbevægelse. Kristendommen forkynder Lighed, Munkene danner frie Sammenslutninger, det stemmer inderst inde med Germanernes dybe Frihedstrang og Individualisme. Andre Modbevægelser er f. Eks. Raabet: „Tilbage til Naturen!“ i det attende Aarhundrede. Begejstring for Friluftsliv og Idræt i moderne Tid.

Hvad jeg her har sagt, har kun været Antydninger; men det maa dog have været tilstrækkeligt til at vise, at Historien har Krav paa vor Opmærksomhed, at den har noget at fortælle, at den kan give Syner og vække Tanker. „Et er der, som ingen kan undvære: at bringe sin Sjæl ind under Paavirkning af store Tanker, saadanne Tanker, der saarer, men ogsaa læger — der gør Sjælen ringe i Følelsen af Afstanden fra det store, men rejser den igen i Følelsen af den evige Stræben, fra hvilken ingen er udelukket.“ Dette Resultat er Professor Høff-

ding kommen til, og det er sikkert rigtigt nok. Mennesker kan selvfølgelig stænge sig ude fra det, som har Magt, fra det Liv, der bruser og bølger gennem Historien og Nutiden; men det er i alle Tilfælde en daarlig Hus-holdning. Man skal aldrig lukke sig selv ude fra Livet. Det er godt at blive et „historisk“ Menneske. De er som Regel rummelige i aandelig Henseende, de er væn-nede til store Forhold og til at se vidt ud. Det er saa let at faa Vejret i deres Nærhed, og det blinker i deres Øjne af det uendelige og stærke, som har formet Slægt efter Slægt fra Arilds Tid til vore Dage.

For danske Mennesker er det af stor Betydning at kende og være hjemme i den danske Historie. Gennem den faar de Klarhed over sig selv og deres Slægt som Danske. Den danske Historie er omkring os hver Dag baade som Minde og i sine Virkninger. Gaar man ude, behøver man blot at løfte Øjet, saa er den der lige med det samme. Snart er det en Kæmpehøj eller Rækker af Høje mod Synskredsens Rand, snart en hvid Kirke, be-lyst af den synkende Sol, snart en gammel Herregaard med et redeligt og trohjertigt Udseende, snart mørkegrønne, drøveligt susende Naaleskove ude langt mod Vest. Det gælder om at faa den gjort hjemlig og nærværende, faa den stedfæstet gennem et eller andet historisk Minde og derfra faa Forbindelsen. Naar man opdager, at Historien kommer en selv, ens Familie, Sognet, hvorfra man er, Nutidens Forhold ved, bliver den ens egen, og saa duk-ker Landet, som vi kender det i Sagn og Sage, frem for os, saa ser vi Folkets Levnedsløb med de store som Mile-pæle: Uffe hin Spage, Ansgar, Absalon, Holberg, Grundt-vig for at nævne enkelte af Mindekransens Navneblade.

Man kan ganske tabe sig selv i denne rindende Strøm,

blive borte i dette mægtige Minde, hvor der for Alvor er Kraft Gange gennemløbet Vej, det vil sige Naturudvikling. Det toner og taler derigennem til Hjertet, til Tanken, til Villien.

„Det er hel underligt et Sprog,
 hun har den Danesage:
 hun taler kun saa jævnt og dog
 saa snildt om gamle Dage;
 et Spejl hun fører i sit Skjold,
 hvor Nyaar sig med Hedenold
 i Lignelse forene.“

Spørger man saa, hvordan det kan være, at Historien som Dannelsesmiddel er saa ringe efterspurgt, i alt Fald mindre efterspurgt end for nogle Aar siden, og hvordan det kan være, at den historiske Sang mere og mere forstummer, ja, saa vil det ganske sikkert ikke blive saa let at svare derpaa. Jeg vil dog pege paa enkelte Ting. Den dybe Grund, tror jeg, er den bitre Kamp for Tilværelsen, Kampen for Brødet, for at være paa sin egen og sin Stands Højde til enhver Tid. Saa vidt jeg kan se, saa gælder det nu mere end før at hævde sig, i sin Bedrift, i sin Livsanskuelse, paa alle Felter, og navnlig er den økonomiske Strid saa paatrængende; man ser jo saa mange blive revet ned og skubbet til Side, derfor maa man værne sig. Dette giver hele vor Tid et materialistisk Præg, skaber smaa Idealer og jordbundne Tankebevægelser. De fleste forstaar, at der er noget galt i den sociale Udvikling; men de øjner ingen Vej ud af Uføret, selv om de tænker bedst muligt derover. Man slaar sig saa til Ro med, at der intet er at gøre, klynger sig til en moderne Skæbnetro om Kampen for Tilværelsen som det dybeste Livsprincip. Fremtiden bliver en Række graa Hverdage,

der dukker op i det fjerne, uendelig kedelige, og Udsigten til den glædesløse Fremtid dræber den Hjertevarme i Sindet, som gør Mennesket modtageligt for aandeligt Liv.

Faar vi det sociale Spørgsmaal løst paa en virkelig god Maade, saa de guddommelige Love, de naturlige Livslove igen bliver sat i Højsædet, og den enkelte frit og selvstændigt kan udvikle alle sine Evner og Kræfter gennem det Arbejde, han vil bygge sin Fremtid med, da vil der blive Efterspørgsel efter aandelig Livsoplysning, efter det, som viser indefter i Menneskesjælen og giver Lys til Selvforstaaelse og Selvberigelse, da vil historisk Oplysning igen blive efterspurgt, den historiske Sans leve op, og den historiske Sang faa Mund og Mæle igen.

Det siger sig selv, at saa snart Menneskelivet har faaet naturlige Kaar, da vil Sjælens og Aandens mærkelig rige Verden, den Verden, som er Menneskenes egentlige Indhold og Formue, og hvor deres personlige Lykke bygges op med saa dristige Linier og højtspændte Buer, som de nu een Gang har Evne til, blive Genstand for den største Opmærksomhed. Da vil ogsaa det religiøse Livskrav i Sjælen vaagne og komme til sin Ret, og derved vil Menneskeaaanden faa en Svingkraft, som Materialismen aldrig vil kunne give den.

Under saadanne naturlige Samfundsforhold vilde den historiske Fortælling og Sang i Hjemmene igen staa op fra de døde. Naar de unge i vor Tid, de unge, som endnu ikke saa stærkt har følt den økonomiske Tilværelseskampes Bitterhed, naar de ikke har Sans for det historiske eller har lært, at her var aandelig Føde, som var værd at søge, saa er Grunden den, at Historien som Liv og Kraft ikke har mødt dem hverken i deres Hjem eller i Skolen, hvor

Historien som Regel var en Lektie, der skulde læres. Naar Fortællingen og den historiske Sang er død i Hjemmene, naar Skolen indøver historisk Lærdom og ikke tør bruge de historiske Sange, fordi Kildekritikken har blottet deres Mangel paa historiske Kendsgerninger, da er det ikke at undres over, at de unges Sind er bleven uimodtageligt, og Ørerne sløvede for Historiens Tale.

Mørkningstimerne i Hjemmene, hvor Familiens Medlemmer sad tæt sammen, og Fortælling eller jævn Sang lukkede Sjæl og Sind op, hvor er de henne i vor Tid? Hvem vil kunne sige nu:

„O, det var et Aftensæde,
som vi glemmer ej paa Jord.“

Der skal Ro og Stilhed til at knytte Slægtsfølelsens Traad og faa fat paa den historiske Sammenhæng; men Tiden er urolig, Travlheden flyver gennem Hjemmene paa mere end een Maade, ja, mange Mennesker tør ligefrem ikke blive stille, fordi de tør ikke møde sig selv; for saa at hindre dette tager de deres Tilflugt til aandløs Selskabelighed og Kortspil. Ja, selv hos oplyste Mennesker kan man se de voksne spille Tiden paa den Maade, medens Børnene sidder hen og vilde blive varme af Glæde ved lidt Fortælling og aldrig glemme saadanne Timer. Det vilde være lykkeligt at kunne sige:

„Til Sagn og Sange og Eventyr
jeg lytted, da jeg var lille.“

Odin havde to Ravne paa sine Skuldre; hver Morgen fløj de ud over Verden, og ved Aftenstid kom de tilbage og hviskede i hans Øre, hvad de havde set og hørt. De hed Hugin og Munin, og det betyder, den, som tæn-

ker, og den, som ihukommer, mindes. I et af de Kvad, som er lagt den gamle Vismand i Munden, hedder det: „Hugin og Munin flyver hver Dag hen over Verden; ræd er jeg for Hugin, at han ej kommer tilbage, end mere dog jeg frygter for Munin“.

Meningen heraf er aabenbart den, at Mennesket maa baade kunne tænke og mindes, og fremfor alt gaar det ikke an at miste Evnen til det sidste. Den enkelte maa faa Sammenhæng i sit Liv gennem sine Minder; det maa et Folk ogsaa, hvis den folkelige Udvikling skal gaa i rigtig Retning. Historien bliver det store Spejl, hvor nyt og gammelt mødes og tager Skikkelse.

Ja, dine Minder er dit Guld!
Saa sæt dit Guld paa Rente;
ja, vogt dem vel i Vinterkuld,
der er en Vaar i Vente.

Ja, slip dem ej for Døgnets Glans,
hvad Dværgene saa hviske,
før under Mindets brune Krans
du bærer Sejrens friske.

(C. Hostrup: Risbøgen.)

For hundrede Aar siden udgav Grundtvig sin mærkelige Verdenshistorie „Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng“. Den udkom ved Juletid 1812.

Denne Bog, paa een Gang uhyre ensidig og en dyb og aandfuld Betragtning af Menneskehedens Levnedsløb, er et Indlæg i den store religiøse Strid, som Grundtvig havde begyndt med sin Dimisprædiken 1810. Paa Titelbladet bærer den Mottoet: „Riget og Magten og Æren er Guds i Evighed“, og Grundsynet i den er fra først til sidst, „at ej alene al sand Dyd i Landene, hvor Kristus

nævnedes, gennem atten Aarhundreder udgik fra Troen paa den Korsfæstede, men at Aanden indsov og vaagnede, Kraften ødtes og fornyedes, Stater faldt og opstod med den“.

Grundtvig er ganske fyldt af Ideen om „Tidernes Sammenhæng og Kristus i deres Midtpunkt“, den Idé, som Henrik Steffens havde givet ham Spiren til, og opfyldt af den lader han Historien fælde sin Dom over Samtiden og slutter med, at hvis Folket skal genfødes til ædelt Sindelag og mandig Idræt, maa det ske ved Kristendommen. Det er Underfuglen, til hvis Sang man skal lytte; thi kun dens Toner formaar at give Aanden Kræfter til Strid og hellige al menneskelig Idræt.

Mon ikke det er rigtigt, at vi minder hinanden om den lykkelige Begivenhed, at Grundtvigs gærende Aandsliv „strømmede ind i Historiens brede Leje“, og mon ikke ogsaa vi skulde fæste Øjet paa Ideen om „Tidernes Sammenhæng og Kristus i deres Midtpunkt“, saa vi kan blive „historiske“ Mennesker, ogsaa i vor Kristendom!

Nu er det saa igen ind under Jul. Naar vi har læst, naar vi har tænkt og fulgt Mennesket paa dets Vandring over Jorden, været med i dets Kampe, i dets Sejre og Nederlag, saa standser vi til sidst ved os selv, den enkelte, ved det alvorlige hvorfra, hvorfor og hvorhen, og da er det vel ikke underligt, at Sindet i de mørke, korte Dage „bøjer sig ned til sidst, ved ikke, hvor det skal Modet tage“.

Saa ringer endelig en Aften Juleklokkerne lyst og festligt ud over alle de nedtrykte og bøjede Sind: „Et Barn er født i Bethlehem, underfuldt baaret i Jomfruens Skød; Jesus Kristus i Historien, ikke alene den store Lærer og Menneskeven, men Frelseren fra Synden, Sejrherren over Døden.“

Gud ske Lov, at det blev Jul i Bethlehem med Barnet
i Svøb under Englenes Sange! Gud ske Lov, at det kan
blive Jul i den enkeltes Sind Aar efter Aar!

Ja, lad os gaa med stille Sind
som Hyrderne til Barnet ind,
med Glædestaarer takke Gud
for Miskundhed og Naadebud.

Da bliver Livet ikke smaat, tomt og forvirrende, men
reelt, fast og indholdsrigt.

Modtag fra min Hustru og mig Ønsket om en glædelig
Jul og et godt Nytaar. Kristen A. Lange.

Ydre Resultater og indre Liv.

DER er den Opmuntring ved det legemlige Arbejde, at man kan faa Frugterne af det at se; hvad enten det nu er Jorden, der behandles, en Bygning, der opføres, et Skab, der laves, eller hvad det er: naar Arbejdet er færdigt, kan man se Resultatet for sine Øjne, kan sige: „Det har jeg udført!“

Og det er sundt at kunne glæde sig derved; thi man styrkes da til at gøre sit Arbejde godt, og Livet bliver mere indholdsrigt, end om man var ligeglad med, hvordan det gik. Vi har desværre ikke for megen Arbejds-glæde i vor Tid, da man er saa tilbøjelig til at betragte Arbejdet som noget kedeligt, man nu engang skal igennem for Lønnens Skyld.

Men der er en Fare forbunden med at fæste Blikket for stærkt paa de ydre Frugter af Arbejdet; thi de er alligevel ikke de væsentligste, selv om de er ganske nødvendige. Naturen kræver nemlig, at vi skal arbejde, for at vi kan leve, og saadan er det sikkert indrettet i Verden, for at vi kan blive opdraget gennem Arbejdet, blive bedre Mennesker derved, og det er da Arbejdets endelige Maal.

Gennem Arbejdet fæstnes nemlig det, vi tænker og føler skønt. Der kan gennem Ordet vækkes Lyst og

Trang i et Menneske til at være god og samvittighedsfuld; men skal det blive til Virkelighed, da maa Mennesket give det sin Vilje, begynde at leve derefter; kun derved vokser Ordet, saa det bliver til Kød og Blod: præger og danner dette Menneskes Liv.

Denne Vækst kan vanskeligt bedømmes af andre; det er kun lidt og uklart, hvad vi Mennesker mærker der kæmper og gror i andres Sind; og heller ikke os selv kan vi se til Bunds i, ja, det vilde kun være usundt, hvis vi søgte at iagttage, om vi blev bedre eller ikke. En umiddelbar tryk Glædesfølelse er det bedste Tegn paa, at vi er inde i det rette Spor.

De ydre Frugter af vore og andres Handlinger kan derimod ses, og man fristes da til at nøjes dermed og derfor at lægge al Vægten derpaa.

Ingensteds ses det saa udpræget som i Militærverdenen: Soldaterne maa vise deres Ærbødighed ved at gøre rigtig Honnør, sige „Hr. Løjtnant!“ o. s. v. — for maa-ske, naar „Hr. Løjtnanten“ er langt nok borte, haanligt at udbryde: „Saadan en Sekondpeter!“ — Men ogsaa alle andre Steder trives dette udvortes Væsen: Mangen Skoledreng hilser ærbødigt med Huen og siger „Hr. Lærer“, naar Læreren er til Stede, ellers kalder han ham muligvis „gale Jensen“. — Selv mange Forældre fristes til at dressere deres Børn for at vise andre, hvor høflige og „velopdragne“ de er. Mange beundrer dem da — til Fortræd for baade Børn og Forældre, der let lader sig indbilde, at alt er i bedste Orden.

Man har lagt Vægt paa, hvad der kunde ses, hvad der tog sig ud, og gennem en dygtig Dressur er der naaet fine ydre Resultater; men der er intet godt vokset i de dresserede Sjæle, det gode er tværtimod bleven mis-

handlet af Dressuren. Det er Ulykken, at man tror, man har noget, hvor man intet har, man er da tilfreds og forsømmer Arbejdet for at faa det gode til at gro inde i Sjælen.

Det er forstaaeligt, at mange griber til Dressuren, ja, vi fristes vel alle til at bruge den og falder mer eller mindre for denne Fristelse. For det er et ganske anderledes strengt Arbejde at opdrage end at dressere et Menneske: Har man Magt, kan man tvinge et Menneske baade til at arbejde og til at være høfligt; thi dertil skal kun et Magtbud. Men vil man opdrage andre, da gælder det i højeste Grad om at øve Selvopdragelse.

Den Lærer, der vil vinde Børnenes Ærbødighed og Hengivenhed, maa leve for disse Børn, elske dem, betvinge alt sit selviske, saa han i Skolen føler sig som deres Tjener: ikke for deres Luner, men for det sande menneskelige i dem.

Thor Lange fortæller et Sted om en Lussing, han fik af sin Far, fordi han paa en vigtig Maade havde omtalt en fattig Pige, der til Tider spiste i hans Hjem. Han siger derom: „Der maa have været noget andet, noget særligt i denne Haandbevægelse. Den Haand kærtegnede bedre, end den slog, og slog den engang til for Alvor, blev Slaget selv til et Kærtegn, en ligefrem Velgerning“. Denne Far har ejet Tjenersindet overfor sin Søn, derfor kan Sønnen med saa stor Glæde mindes dette Slag.

Der er intet Menneske, som ikke øver Indflydelse paa andre, og der er vel ingen af os, uden at der jo er nogle, som vi paa en eller anden Maade har eller kan skaffe os Magt over, og det er især saa vanskeligt at tjene, hvor man kan bruge Magt. Selv om man vil hjælpe andre til at blive bedre, fristes man let til at dressere dem dertil.

Der kræves Taalmodighed, hvor man vil hjælpe andre til at leve et rigere og bedre Liv; thi det skal gro inde fra, og det gror næsten altid langsomt. Vi kender vel alle, hvordan vi kan opdage en Fejl hos os selv, og vi maa kæmpe med den Gang paa Gang, snart tror vi, den er besejret, men saa kommer den igen, og til Tider kan vi synes, at Kampen er saa haabløs. Saadanne Kampe føres der sikkert mange af, uden at vi ser det; vi maa tro, det kan nytte at hjælpe selv der, hvor vi ingen Frugter øjner af vort Arbejde.

Det kan tit være vanskeligt; men naar det kniber, da kan vi hente Trøst og Styrke hos Jesus Kristus: Ingen har haft Magten, som han havde den. Han kunde tvinge Menneskene til udadtil at blive, som han ønskede dem. Fristeren tilbød ham Herskerstaven over Verdensrigerne og deres Herlighed. — Men han valgte at tjene, valgte den Vej, der gennem Sorg og Smerte førte til Kors og Grav. Ingen har hengivet sig i Tjenesten, som han gjorde det. Og hvad Resultater vandt han? Tit har han vel kunnet glæde sig; men endnu den sidste Aften saa han sine Apostle — de, der havde været længst hos ham og lært mest af ham — flygte rædde til alle Sider. Judas forraadte ham, selv Peter svor paa, at han kendte ham ikke. — Dog veg han ikke bort fra Vejen; thi han bevarede Troen og dermed Taalmodigheden.

Og maa vi end den Dag i Dag sige, at han ofte har liden Ære af den Hær, som følger ham, saa kan vi dog ogsaa med Glæde og Tak synge:

„Jødelands Apostelskare!
 hvad i Verden kan forklare
 Kraften i dit gamle Ord,

som endnu gør Underværker,
 har til stolte Mindesmærker
 Kirker alle trindt paa Jord.“

Det er en stor Trøst for os at se, hvor Gud taalmodig har holdt ud med sin Menighed gennem alle Tider, saa den trods store Fejl og Skrøbeligheder dog er bleven „Jordens Salt og Verdens Lys“, fordi han sejrede i den ved sin Aand og ved sit Ord over de onde Magter, der til alle Tider truer med at ødelægge Menneskelivet. Og det er en stor Trøst, naar vi i Kampen for at faa det gode til at gro i os selv og hos andre ofte fristes til utaalmodig at opgive det hele, fordi denne Kamp er saa lang og brydsom — at vi da véd, at

„han er med os, den stærke Gud,
 hvis Aand os bærer paa Ørnevinge,
 som giver Kræfter og ruster ud,
 saa Døden selv vi kan tvinge.“

En god og glædelig Julefest ønskes jer alle af

Marie og Kr. Kolding.

INDHOLD

<i>Grønvald Nielsen:</i>	Side
Minder fra min Barndom og Ungdom.....	3
<i>Kristen A. Lange:</i>	
Historisk Oplysning.....	35
<i>Marie og Kr. Kolding:</i>	
Ydre Resultater og indre Liv.....	49
